

INVENTERING AV
KULTURVÄRDEN
2019:02

Vanja Larberg

FOTODOKUMENTATION OCH INTERVJUER
**GATULIV KRING
JÄRNTORGET**

GÖTEBORGS
STADSMUSEUM

FOTODOKUMENTATION OCH INTERVJUER
GATULIV KRING JÄRNTORGET

INVENTERING AV KULTURVÄRDEN 2019:02

Text och research: Vanja Larberg

Foto: Vanja Larberg när ej annat anges

Kartor och stadsplaner: Stadsbyggnadskontoret och lantmäteriet

Omslag:Vanja Larberg

GÖTEBORGS
STADSMUSEUM

Göteborgs Stadsmuseum

Norra Hamngatan 12, se-411 14 Göteborg

Tel: +46 (0)31-368 36 00

stadsmuseum@kultur.goteborg.se

FOTODOKUMENTATION OCH INTERVJUER

GATULIV KRING JÄRNTORGET

Innehåll	
Inledning	5
Järntorget och Järnvågsgatan 3	6
Järntorgsgatan och Olof Palmes plats	8
Norra Allégatan m.fl.	10
Södra Allégatan m.fl.	12
Intervju Solrosen	14
Intervju Hagateatern	16
Första Långgatan	18
Intervju Eness Frisersalong	22
Andra Långgatan	24
Intervju Café Santo Domingo	32
Gatupratare	34
Skyltar	35
Skyltfönster	36
Hörn	37
Tredje Långgatan	38
Intervju Bokskåpet	40
Fjärde Långgatan	42
Linnégatan	44
Intervju Remanns Högtidskläder	48
Intervju Björkåfrihet	50
Intervju Hagabion	52
Plantagegatan	56
Prinsgatan	57
Nordhemsgatan	59
Värmlandsgatan	60
Masthuggstorget	62
Källor	63

INLEDNING

Syfte

Syftet med att dokumentera den befintliga blandstaden i gatulivet kring Järntorget är både att lyfta fram dess unika karaktär, och att bevara dess uttryck i Göteborgs stadsmuseums arkiv.

Metod

Metoden har varit att inom ett avgränsat område fotografera de verksamheter som är synliga på bottenplan. Vi är medvetna om att detta enbart är en bråkdel av de verksamheter som finns i området, vilket gör att detta inte på något sätt är en heltäckande dokumentation av områdets verksamheter. Däremot är det en dokumentation av de intryck som en person som rör sig genom stadsdelens gator får, en dokumentation som visar på ett av de lager som bidrar till stadsdelens karaktär.

Dessutom har ett antal intervjuer genomförts med verkssamma i stadsdelen för att få veta mer om deras verksamheter och få deras bild av stadsdelen.

Bakgrund

Området runt Järntorget är unikt i Göteborg. Här finns idag den blandstad som på senare år varit ett ideal i stadsbyggandet. Butiker, verksamhetslokaler, publika funktioner som bibliotek och kulturhus, kulturella näringar och bostäder, allt finns närvarande inom området.

Blandstaden

Går man tillbaka i områdets historia, är det tydligt att dess blandstadskaraktär byggts upp genom århundraden. Strandområdet norr om långgatsområdet hade redan på 1600-talet viktiga verksamheter med anknytning till älven, som trähandel, masttillverkning och båtbyggeri.

På 1780-talet flyttades stadens järnvåg till en tomt norr om nuvarande Järntorget. Järnet kom från bruk i bland annat Värmland (som namnet Värmlandsgatan knyter an till enligt *Göteborgs gatunamn* av Greta Baum) och vägdes här för att sedan skeppas vidare till andra länder. I slutet av 1800-talet ersattes den glesa låga bebyggelsen längs långgatorna med en rätvinklig stenstad. Området kom att få bostäder, men även allmänna byggnader, bl a en folkskola, en brandstation, ett polishus, ett auktionsverk, verkstäder och industrier (*Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse del 1*).

I den motivering som finns i *Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse del 1* om varför området är en värdefull kulturmiljö står följande:

Området kring Långgatorna har en mycket karaktäristisk blandning av bostadshus, allmänna byggnader och verksamhetslokaler av skiftande slag. Här finns också stora variationer i bebyggelsens skala och utseende. Höga stenhus med eleganta bostadslägenheter och låga och enkla verkstadsbyggnader förekommer t ex inom samma kvarter. Det är den enda miljön av detta slag i Göteborg.

Den blandade karaktären lever i hög grad kvar idag. I Joakim Forsemalms avhandling i etnologi, *Bodies, bricks and black boxes*, beskrivs de förutsättningar som fastighetsförvaltningen kring Andra Långgatan bidragit med till gatans blandade atmosfär.

Arbetarstaden

Att Järntorget blev en mötesplats för arbetarrörelsen kring förra sekelskiftet har sina naturliga orsaker. I stadsdelen Haga, som varit bebyggd sedan 1648, bosatte sig de

tv. Järntorgsbrunnen, 1946, foto Otto Thulin, Göteborgs stadsmuseum.

t.h. Arbetareföreningens hus, 1925, Göteborgs stadsmuseum.

arbetare som jobbade i anknytning till verksamheterna vid älven och hamnen. Senare, när järnvägen flyttades hit, kom de järnbärare som vägde in järnet att bo här. När nya industrier etablerades i Göteborg runt 1850 så ökade Hagas befolkning markant med inflyttade arbetare. Arbetarföreningens hus hade därför sitt självklara läge vid Järntorget. Det ersattes sedan av den socialdemokratiska tidningen Ny tids kontorshus. Även idag är arbetarrörelsen synlig både i namnsättning (Olof Palmes plats), skulpturer föreställande Hjalmar Branting, Charles Lindley och Järnbärare, samt skulpturen Genom arbete i arbete, som lyfter både August Palms tal i Haga, Hungerkravallerna 1917 samt vräkningar i Olskroken 1936. Även Skulpturerna Järntorgsbrunnen på Järntorget och Master på Masthuggstorget berättar om stadsdelens historia av arbete med järn och trä. (*Statyer berättar*, Bengt A. Öhnander). Arbetarstaden är förstas också synlig i att här fortfarande ligger verksamheter som ABF och Folkets hus.

Den solidariska staden

I de rapporter som gjorts inom ramen för Mistra Urban Futures om fallet Kommersen (ett samarbete mellan Göteborgs stadsmuseum och Göteborgs universitet) betonas området som en solidarisk stadsdel. Här finns en lång historia av sociala verksamheter. Bland annat kan de verksamheter som öppnades i Haga i mitten av 1800-talet för de fattiga grupper som bodde här nämnas, som fattigvårdsinrättning, ett sopphus och en sjukstuga, men även de verksamheter som finns i området eller i områdets utkanter som vänt sig till sjöfartens folk. Andra exempel är Stadsmissionens och Johanneskyrkans sociala verksamheter, eller verksamheter som sysslar med mänskliga rättigheter.

Kulturstaden

Slutligen har området en stark identitet som kulturnod. I stadsdelsförvaltningen Majorna-Linnés lokala utvecklingsprogram för 2018-2019 beskrivs det såhär:

Runt Långgatorna och Järntorget finns många mindre kulturverksamheter, både utåt- och inåtriktade. Göteborgs internationella filmfestival, GIFF, är också till stor del verksam i stadsdelen och har sitt center i Drakens lokaler vid Järntorget. Här finns också ett kulturhus för hela stadens unga, Frilagret.

David Karlsson och Sture Carlsson har i sin rapport om *Kulturkvarter Masthuggskajen* från 2016 gjort en omfattande analys på karta om hur litteratur, teater, musik, film, dataspel och kulturutbildningar tar plats i området. Det är ett viktigt område för alla dessa kulturfält, vilket gör det till en betydelsefull nod i Göteborgs kulturliv. Verksamheter och nätverk har byggts upp genom åren i ett komplext samspel, och bildat en väv som är viktig att värna.

Blandstadens växlande fysiska uttryck och tåliga lokaler, de sociala verksamheternas värdegrund, den politiska närvaron samt rimliga hyresnivåer har nog alla bidragit till att området erbjudit en bra grogrund för kulturlivet.

JÄRNTORGET OCH JÄRNVÅGSGATAN 3

8-7

Järnvågsgatan 3

4-2, 3

6

Körsbärträden i blom på Järntorget, 2015

Järntorget är en av flera platser i området som är viktiga demonstrationsplatser.

JÄRNTORGSGATAN OCH OLOF PALMES PLATS

15-13

2-6

8-14

Olof Palmes plats 6-1

T.v: Filmfestivalen 2010, rörelsestråk mellan biografen Draken och Järntorget

Ovan: Skylttillverking på Olof Palmes plats för en manifestation för ensamkommande flyktingar, 2017

Nedan t.v: Hängmöbler som är en del av en utformning av Olof Palmes plats av Park- och Naturförvaltningen.

Nedan t.h: Skulpturen Järnbärare av Sven Lundqvist, utförd 1966. Berättar om de järnbärare som bodde i området när Järnvägen stod placerad här 1781-1892.

NORRA ALLÉGATAN, PUSTERVIKSGATAN BROGATAN OCH HEURLINS PLATS

Brogatan 1-4

Heurlins plats

Pusterviksgatan 2-6

Pusterviks-
gatan 1-11

Pusterviksgatan 13-15

Norra Allégatan 1-6

Norra Allégatan 7-8

Järmtorgsgatan 2-6

SÖDRA ALLÉGATAN, VÄSTRA SKANSGATAN OCH HAGA ÖSTERGATA

1

2

Västra Skansgatan 1-2

Haga östergata 1

2

4

6

Kaponjärgatan 4

Södra Allégatan 2

Tomas Angberg och Roger "Bella" Bellstrand

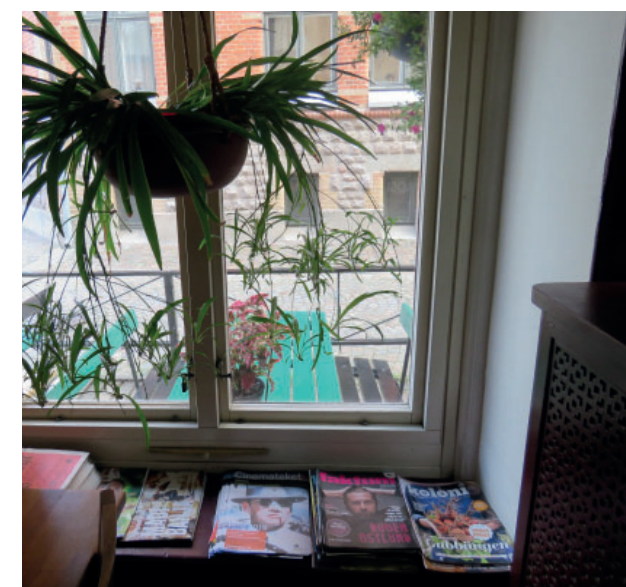
Restaurang Solrosen - Roger "Bella" Bellstrand och Tomas Angberg

Solrosen startade upp på sin nuvarande adress i september 1983. Restaurangen låg tidigare på Haga Nygata, där den öppnade 1973.

Bella: På 70-talet var Haga en väldigt aktiv plats. Restaurangen Solrosen låg nog mer i tiden då än den gör idag.

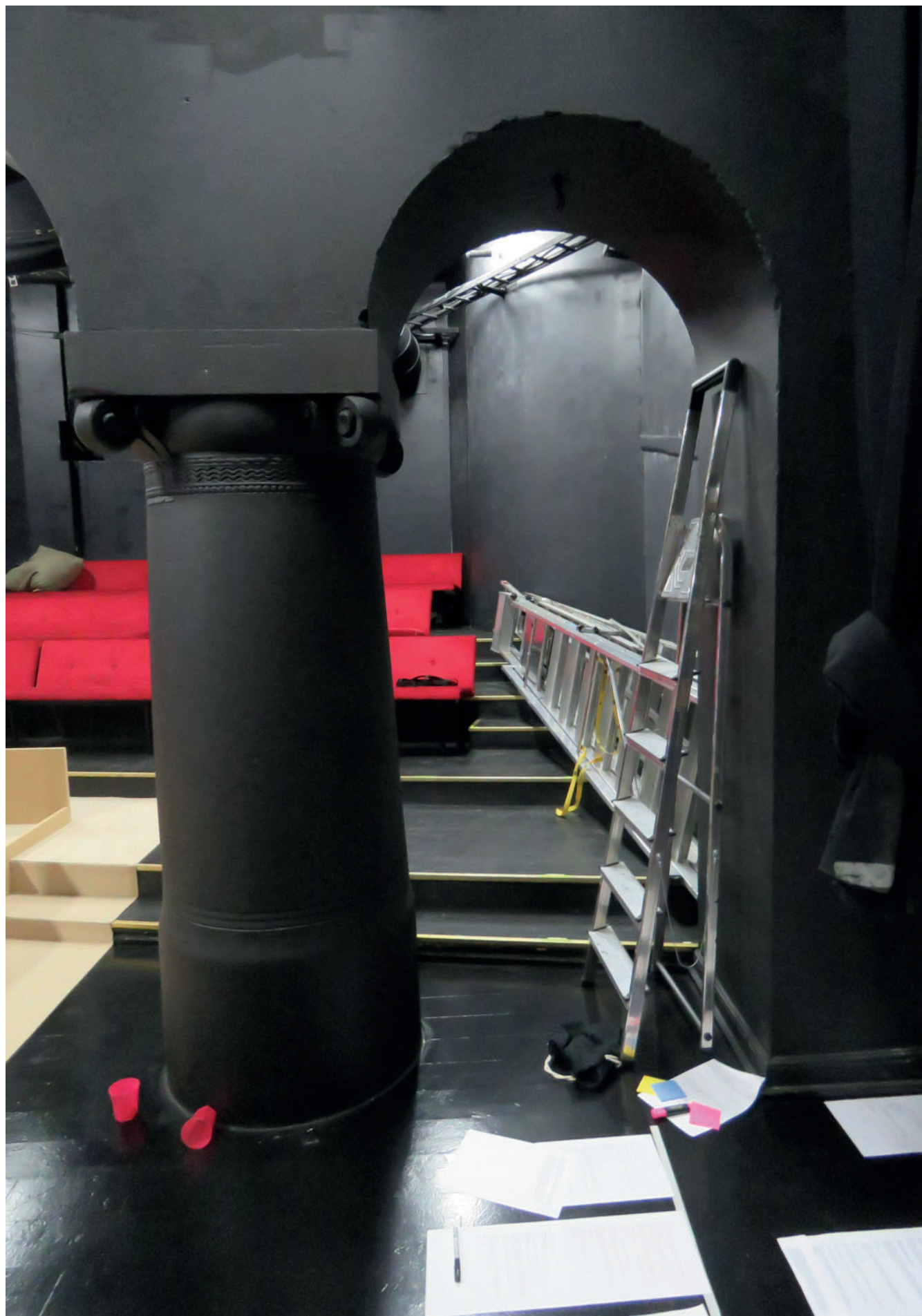
Tomas: Det var mer nattliv förr i Haga och vi var en del av det. Det var en aktiv gatumiljö runt omkring med äldre livsmedelsbutiker och hantverksbutiker. Det bodde många politiskt engagerade här. Några hade ockuperat hus, men det fanns också många billiga lägenheter för 100-200 kronor i månaden. Idag är Haga gentrifierat. Haga Nygata är till för turister, och annars är det ganska dött. Det är turistställena som överlever.

Bella: Fotona som hänger här ovanför disken är bilder av stammisar och människor som har jobbat här. Det gemensamma för dem alla är att de är ovan där. Vi hedrar dem på detta sätt.

Rebecca Alverfors, Max Gertrudson och Helena Grezelius

Rebecca Alverfors, Kurage, Max Gertrudson och Helena Grezelius, Hagateatern.

Rebecca (Kurage): Teater Tamauer, som numera heter Hagateatern, och Kurage, har delat den här lokalen sedan 2002. Vi fick reda på att Lilla teatern, som hade barnteater och låg här innan, skulle flytta ut. Vi delade kontor sedan innan i lokaler bakom Hagabion, så det var naturligt att ta över den här lokalen tillsammans.

Max (Hagateatern): Då bestämdes namnet Hagateatern på lokalen. Det kan ha funnits en teater här längre tillbaka i tiden, möjligtvis 40-talet, som hette så. Det finns vissa indikatorer från en person som hörde av sig som hade bilder på sin mamma, som var skådespelare, i logen. Och den teatern hette Hagateatern. Men det var i alla fall biograf här sedan innan. Det finns spår av det i lokalen, exempelvis där projektorn satt. Under en period var det porrbio-graf, och det var en allmän kunskap vad detta var för ställe bland de som har bott i området.

Helena (Hagateatern):

Det finns en häftig gammaldags teaterkänsla i den här lokalen, som känns unik. Pelarna inne i salongen till exempel bidrar till det.

Berätta om er verksamhet?

Max: Vi har varit två grupper som delat på lokalen, men Kurage håller på att flytta ut sin verksamhet. Grupperna skapar scenkonst för barn, ungdom och vuxna.

Helena: Ungefär hälften av produktionerna som görs här är för vuxna och hälften är för barn. Vi har mycket verksamhet här i teaterlokalen, men vi är även ute på turné.

Max: Producenten är här hela tiden, medan de andra funktionerna som skådespelare, scenograf, kostymör, ljussättare och tekniker, kommer in under produktion. Medlemmarna ingår i produktionerna, och ibland tar man in frilansare. Det är ungefär tjugotalet personer som jobbar här under ett år.

Helena: I våra produktioner tar vi oss ofta an olika teman och frågeställningar. Vi har en fast och återkommande publik och en publik som söker sig hit av intresse beroende på tema.

Max: Ofta knackar folk på och frågar vad vi har vi har för verksamhet här inne. Om vi inte låser så står det folk här och vill prata.

Helena: Ja, jag upplever att vi har en inbjudande lokal på det sättet, folk går förbi och tittar in och ställer frågor om vad vi har för program för tillfället. Det är tillgängligt.

Vad är det som gör att ni är verksamma i den här stadsdelen?

Rebecca: Det var den här lokalen som gjorde det. När de startade upp Tamauer så gjorde man föreställningar i

Slottsskogen på sommaren, men så dök den här lokalen upp.

Max: Känslan är att det inte går att få en bättre position – ingen geografisk plats som vi hellre hade velat vara på än den här.

Hur skulle ni beskriva Järntorgsområdet?

Helena: Det är en väldigt speciell stadskarakter! Det är skillnad nu mot för några år sedan, det har kommit lite kedjor till området. Men trots att de är här nu, så finns det ändå kvar mindre butiker på Andra Lång. Restaurang Solrosen finns kvar. Haga Nygata har sin relativt turistiga känsla och samtidigt finns rivningskåkarna vid Draken – det är en väldig mix! Tredje Lång har snitsats till, och har fått ett vuxenklintel. Det är tio år mellan de som går på Andra Lång och Tredje Lång.

Max: Det är väl en klassisk gentrifieringskänsla i området.

Helena: "Tredje Lång gillar att Andra Lång finns där" – att det är härligt att det inte är slätstruket, även om den egna gatan är posh. Jag tror att de gillar en ruff vägg där de kan ha sitt mässing och guld bredvid. Den här gatan vi ligger på är en mix av byggarbetare, kontorsfolk på väg, familjer, äldre som bott i stadsdelen länge, tiggare.

Hur har ni sett att området har förändrats under den tid som ni har varit verksamma här? Vad tänker ni om det?

Rebecca: Jag tycker att det har blivit mer centralt. Härövanför låg det kontor innan, nu är det lägenheter istället för kontor. Det påverkar oss så klart. Vi försöker existera allihop i det här stadsrummet. Synd att många små aktörer försvinner, som bokhandel och blomsterhandel, och att hyrorna höjs.

Har ni någon berättelse eller särskild händelse från de här åren som ni varit verksamma här, som säger mycket om karaktären på er plats/området?

Rebecca: Jag tycker att det finns mycket samarbete lokalt. Emmaus donerade till exempel en massa t-shirts när vi gjorde en föreställning om konsumtion. Det finns mycket nätverk att hitta här bara genom att vara på platsen. Folkteatern, En Deli Haga, alla caféerna, det är ett starkt community. Teaterstråket som går här innebär ett stort samarbete med andra teatrar. Det finns ingen prestige, man kan låna saker av de andra, det tycker jag är kännetecknande för området.

Max: Vi behöver aldrig lämna den här stadsdelen, allt vi kan tänkas behöva finns här. Bor man inte i stan så hamnar man ändå på Järntorget, och här finns filmfestivalen, Way out West, det är en kulturell knutpunkt för Göteborg.

Rebecca: Min dröm är att det på Järntorget fanns en digital informationsskylt med alla aktiviteter som pågår.

FÖRSTA LÅNGGATAN

27

17-21

30-28

26-16

9-15

1-7

14-2

Första Långgatan 16

Första Långgatan 1

Eness Frisersalong - Enes Talic

Hur länge har du varit verksam i området?

I 25 år. Men frisersalong har det varit i lokalen sedan 1 november 1932. Salongen öppnades av en man som hette Thure Roswall. Efter honom tog hans lärning Erik Midensten över, och sedan började jag här 1995. Det är stans äldsta salong som har kvar den gamla inredningen.

Berätta om din verksamhet?

Jag klipper och barberar. Affärsfolk kan komma in som behöver se representabla ut. Ibland händer det att jag gör hembesök om kunderna inte orkar komma in till stan, om det är vinter och halt och de är rädda att gå ut. Eftersom verksamheten har legat här så länge så har jag en gammal trogen kundkrets. Det är en traditionell miljö. De äldre kan vara rädda att gå in på moderna ställen. Det är viktigt att kunderna känner sig som hemma. 95 % av mina kunder är stammisar. Utan mina kunder är jag ingenting. Man måste serva och glädjas åt om det går bra för dem. Det är roligt att klippa barn som några år senare kommer in och är kirurger eller advokater. Verksamheten gör att man kommer dem nära. Jag kom hit 1993 från Bosnien och kände ingen, nu är min verksamhet som en magnet. Många som idag har salonger på andra ställen har varit lärningar här.

Vad är det som gör att du är verksam i den här stadsdelen?

Järntorget är en centralpunkt i stan, det är en känd plats, precis som Linnégatan och Andra Långgatan. Det är så mycket liv på de gatorna, och många turister. Många som åker färjan droppar in här, tyskar, danskar eller norrmän. De klipper sig här och de gillar att ta mycket bilder. Sedan är förstås det faktum att det varit en frisersalong här sedan 1932 viktigt.

Hur skulle du beskriva Järntorgsområdet?

Jag tycker själv att det är den finaste stadsdelen i Göteborg. Här finns tillgången till vattnet och fina gamla gator. Haga och Slottsskogen är nära, och gamla Masthugget med sin utsikt. Det är också nära till centrum.

Hur har du sett att området har förändrats under den tid som du har varit verksam här? Vad tänker du om det?

På 90-talet låg det många tomma och slitna lokaler här omkring, särskilt här på Första Långgatan. Det berodde nog på den ekonomiska krisen. Men nu är det uppfräschat. Det kommer att bli ännu bättre när man bygger nytt också, staden växer och vi blir fler och många platser står outnyttjade, det är bra att det byggs. En del verksamheter påverkas av att människor handlar på nätet, men min verksamhet kommer inte att påverkas av det. Här har jag hantverket och det sociala, folk vill komma och prata, det kommer fortsätta vara så.

Har du någon berättelse eller särskild händelse från de här åren som du varit verksam här, som du tycker säger mycket om karaktären på platsen/området?

De stora cheferna kan komma hit när de ska ha ett möte och säga - "Klipp mig snyggt! Om det går vägen kommer jag med champagne." Sedan kommer de in på eftermiddagen och säger - "Tack vare dig gick det vägen" och ger mig Gula Änkan. Jag har också minnen från jul och nyår då det har varit kallt och jag har gjort hembesök hos äldre kunder som gjort sig fina inför högtiderna. Erik Midensten som hade salongen innan mig kommer in ibland. Han kan säga - "Du har förlorat två kunder" - då har han läst dödsannonserna och sett namn på stammisar. Ingo klippte sig här i början av 50-talet när han jobbade som stensättare. Jag kan ha studiebesök av unga tjejer som ska bli frisörer och som inte sett riktiga knivar innan de kom hit.

ANDRA LÅNGGATAN

27-15

13-1

24-12

10-2

ANDRA LÅNGGATAN

35-29

51-49

48-44

34-26

Andra Långgatan 20

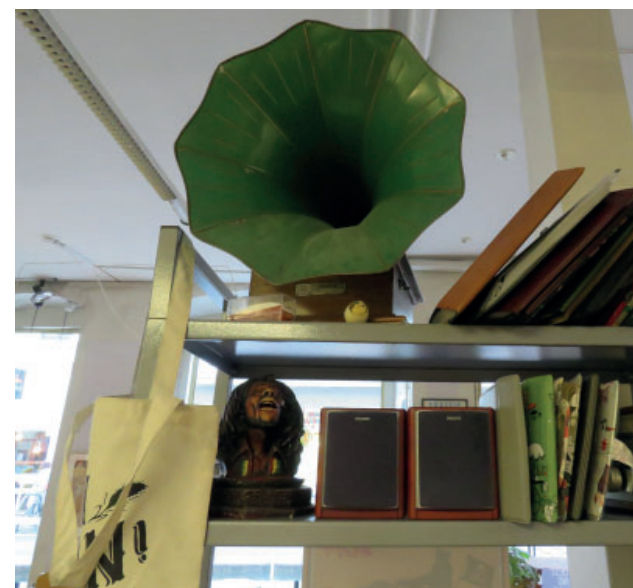

Andra Långgatan 4A

Café Santo Domingo och Dirty Records Kajsa Noreen och Micki

Hur länge har ni varit verksamma i området?

I tio år har vi varit här, och haft en kombinerad caféverksamhet med skivbutik. 1981 startade Dirty Records, och butiken låg först i Uddevalla i ett par år, sedan i Kungshöjd, och efter det på Chalmersgatan.

Berätta om er verksamhet

Vi bedriver ett café med en skivbutik. Skivbutiken köper och säljer skivor, framför allt begagnade vinyl. För tio år sedan ville Micki, som driver Dirty Records, utveckla sin verksamhet med café. Då gick jag in i verksamheten också, så det blev ett familjeföretag. För caféet bestämde vi oss för produkter vi tyckte var goda, och att det skulle vara spårbart och ekologiskt. Vi skulle kunna stå för det. Kaffet är från dominikanska republiken, därav namnet på caféet. Vi vill göra allt själva från grunden, och är måna om kvaliteten. Till en början var vi amatörer med caféet, så det har utvecklats efter hand. Jag jobbade som barnbibliotekarie och sa upp mig när verksamheten här växte. Varje fredag har vi en öppen scen med livemusik. Vi behöver inte göra mycket reklam för det, djungeltelegrafen går. I nuläget är det uppbokat ett halvår i förväg vilka som ska spela. Det är kul, för det är så olika spelningar, det kan vara långväga musiker, ibland musikskolor eller folkhögskolor, ibland någon enstaka musiker. Vi har även haft poesi-läsningar och bokreleaser vid enstaka tillfällen. Vi har en blandad publik. Skivklientelet är ganska homogent, män i Mickis ålder, gråråvarna, och lite yngre. Men caféet är blandat åldersmässigt, och vi har många stammisar. Det kommer också en del turister som har hört och läst om oss.

Vad är det som gör att ni är verksamma i den här stadsdelen?
Vi tyckte när vi hittade lokalen att det var ett roligt läge, både händelserikt och fortfarande slitet och genuint, ännu inte gentrifierat. Vi hade spanat in lokalen och var intresserade av den, så när vi såg att den var till salu så slog vi till. Tidigare låg en tapetserare och antikaffär här. Eftersom det inte varit café innan så fick vi göra om lokalen en del. Vi målade om, och investerade i de maskiner som behövdes. Det är en fördel att lokalen ligger så nära där vi bor.

Hur skulle du beskriva Järntorgsområdet?

Det är en knutpunkt, en träffpunkt. En mötesplats på gott ont, som det är i storstäder. Området byter skepnad sex gånger under ett dygn, från slitet på morgonen, till puls när vi öppnar caféet, till lunchrushen, till eftermiddagsbesökarna som går och handlar på gatan. När vi stänger drar horder av yngre in, då är det fest i luften. Sedan är det party hela natten ända till morgonen. Andra Långgatan är en skivgata, med flera skivbutiker förutom oss. Gatan är mytomspunnen även utanför området.

Micki: Haga var ju en gång fullt av proggare som bodde i rivningshus. Nu är de gamla men en del bor fortfarande kvar, det har nog påverkat stadsdelen mycket. Det är blandat med folk.

Hur har du sett att området har förändrats under den tid som du har varit verksam här? Vad tänker du om det?

Kajsa: Det har blivit mycket mer pubar och kedjor. Jag tror att det var Rover som låg här innan vi flyttade hit, sedan har de växt upp som svampar ur jorden. Ställen har kommit och gått under de här åren. Jag har ibland befarat att det skulle bli uppsats här som på andra ställen, men det har inte hänt än i alla fall, det har fått vara hyfsat ifred.

Har du någon berättelse eller särskild händelse från de här åren som ni varit verksamma här, som du tycker säger mycket om karaktären på er plats/ i området?

Jag kommer att tänka på historien med semlorna. Nu är vi jätteberömda för våra semlor, men vi har lärt oss efter hand. Vi har surdeg i bullarna, och till en början var det inte så bra. En trevlig kvinna som brukar komma hit, hade när vi började med semlorna beställt 18 semlor till sitt jobb. Så kom hon hit på lördagen med sin man och de åt varsin semla. De var små och hårda och sura. Hon kom fram och sa lite försiktigt att det hade blivit en ändring på hennes jobb så hon var tvungen att avbeställa sin bokning.

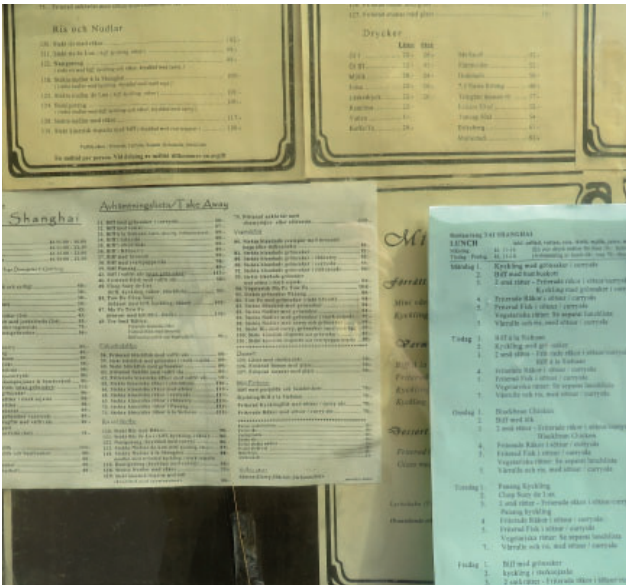
Vi har många stamgäster som har sin plats här. En person som är väldigt snäll kommer hit med blommor säkert två gånger i veckan, han köper blommor som har gått ut från Linnégatans Blomsterhandel.

Micki och en kollega har en gång gett upphov till att caféet kallades för Grumpy Old Men Café i en recension.

Micki: Vi hade under en period en tjej anställd som var väldigt trevlig. Våra kunder var ovana vid det bemötandet som hon hade, hon hälsade dem välkomna in och var väldigt tillmötesgående. Jag minns att en av våra kunder sa högt i kön med sin kaffekopp i handen: Det var värst vad man blev trevligt bemött här idag.

Kajsa: Det finns såklart framgångshistorier också från de här åren, men de blir inte lika roliga, det blir mest skryt!

GATU-PRATARE

SKYLTAR

SKYLT- FÖNSTER

HÖRN

TREDJE LÅNGGATAN

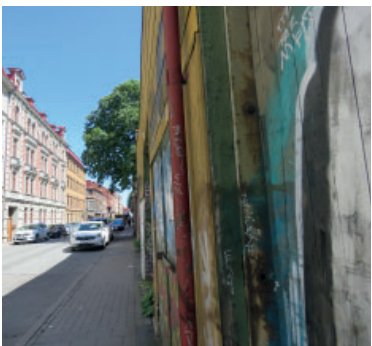
39-31

13-5

29-15

42-34

32-18

16-6

Bokskåpet - Mia Juhlin

Hur länge har ni varit verksamma i området?
Vi startade upp i maj för 13 år sedan.

Berätta om er verksamhet?

Den är en dröm som vi genomfört. Frida Lax, som jag startade upp med, och jag, jobbade med barnböcker på Wettergrens. Det var ett skede i deras utveckling när de la ned mycket tid på barnboksavdelningen. Frida och jag hade samma inställning till litteratur. Vi jobbade bland annat tillsammans med Barnbokbildens vänner, och en snöig dag var vi på väg till ett möte med dem. Då bubblade det upp – tänk om vi fick göra allt det vi drömmer om – tänk om vi skulle öppna en bokhandel, och skapa en kulturell scen, göra författarsamtal, utställningar, möten med barn? Vi upplevde att det var en sådan centrering i Stockholm, och det fanns ingen naturlig scen här i Göteborg för barnlitteratur. Vi hade en så stark lust att skapa detta så vi sa upp oss från våra jobb, och fick starta-eget-bidrag. Vi gick en bra kurs hos Lernia där vi verkligen fick bearbeta och bygga upp vår affärsidé. Det var en väldigt rolig period när vi renoverade butiken. Vi målade och grejade och byggde upp – det var häftigt att göra på precis det sätt vi ville ha det!

Jag är so-lärare i grunden och Frida är litteraturvetare. Jag drivs av en stor lust att sprida litteratur, eftersom den har spelat en stor roll i mitt liv. Det grundar sig i att min morfar läste så mycket för mig. Han älskade arbetarlitteraturen och läste alltid. Jag minns känslan av att sitta i morfars knä – han kunde ta fram en trädgårdsbok eller Lennart Hellsing. Det var en blandning, även med min mamma, all form av litteratur kan man läsa och sedan kan man diskutera. Jag ville ge det vidare. Det är samma för Frida.

I dag har vi en mängd olika verksamheter förutom butiken:

- Utställningar
- Lördagsaktiviteter då författare eller illustratörer kommer hit. Det kan vara bildworkshopar där vi jobbar med bilden eller abc med förskolepedagoger eller temaläsningar.
- Vuxenföreläsningar.
- Samarbete med BarnBoksNätet Väst. Där pågår samtal men vi såg att vi ville göra dessa samtal mer offentliga.
- Samarbeten med skolor där jag föreläser och hjälper dem att bygga upp bibliotek.

Vad är det som gör att ni är verksamma i den här stadsdelen?

Det svåraste när vi startade upp var att hitta en lokal. Vi ville inte gå in och köpa en lokal, vi ville hyra och det var inte lätt. Till en början tittade vi runt Danska vägen och Haga, men så tittade vi på en lokal som låg härintill i samma bostadsrättsförening. Den passade inte för oss, men de sa att det skulle komma en ledig lokal, och den fick vi. Vi gjorde noggranna undersökningar om det skulle vara ett bra läge. Vi satt på Jonséns och räknade barnvagnar och kollade flödet. Linnéstaden var full av barnfamiljer, och Netto och barnavårdscentral låg nära så vi såg att det fanns saker i området som drog barnfamiljer. Lokalen ligger också på ett hörn vilket är en fördel, och det var en fin lokal att bygga på.

Hur skulle du beskriva Järntorgsområdet?

Som London Soho – det finns en stor variation med något för alla. Området har ett kulturellt värde. Charmigt och ruffigt. En viss utveckling måste ske, men det finns ett stort värde i att de äldre byggnaderna är bevarade och blandade med det nya. Jag känner att det är ett område i

utveckling och det är svårt att förutse vad som kommer att hända på längre sikt.

Hur har du sett att området har förändrats under den tid som du har varit verksam här? Vad tänker du om det?

Jag ser förändringen som positiv. Till exempel har det blivit fint med auktionsverket och deras gårdar. Så länge man kan kombinera det nya med det gamla och bevara den känsla och atmosfär som finns är det bra med förändring. Området har olika karaktär på dagen och kvällen. En sak som hade varit fint är om Masthugget kunde vävas ihop med Haga, med gågator hela vägen i Långgatsområdet.

Har du någon berättelse eller särskild händelse från de här åren som ni varit verksamma här, som du tycker säger mycket om karaktären på er plats/området?

Man kämpar på med verksamheten, den går upp och ned, och jag hade inte gjort det om det inte vore för alla möten. Barn som kommer hit och tecknar och sätter upp det på väggen och sedan kommer tillbaka när de blivit äldre. Pensionärer som kommer in och pratar. Mötet mellan författare och barn. Ja det är mötena, allt som är levande. Man kommer så nära sina kunder. Ibland är vi med när ett barn ska födas, och ibland är det kunder som har gått bort. Det har blivit ett boksskåpsliv här. Om jag ska berätta om ett särskilt tillfälle så var det en av de första gångerna som Stina Wirsén var här. Det var när vi ganska nyligen hade öppnat. Jag såg glädjen hos alla. Det var väldigt många i butiken, de sista som kom in fick ha sina barn på axlarna. Eftersom det var så fullt med folk så försvann akustiken, man hörde ingenting och vi hade ingen högtalare på den tiden. Stina Wirsén försökte prata men det var omöjligt, så hon tog en ritrulle och slängde ut på golvet bland alla. Hon räddade hela alltet och alla ungarna satte sig ner och ritade ihop med henne.

FJÄRDE LÅNGGATAN

45-41

27-19

50-42

28-18

15-7

5-1

45-41

27-19

15-7

5-1

6-2

50-42

28-18

16-8

16-8

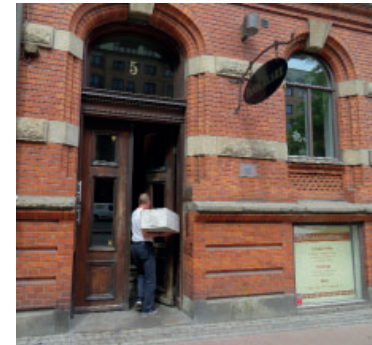
6-2

1-3

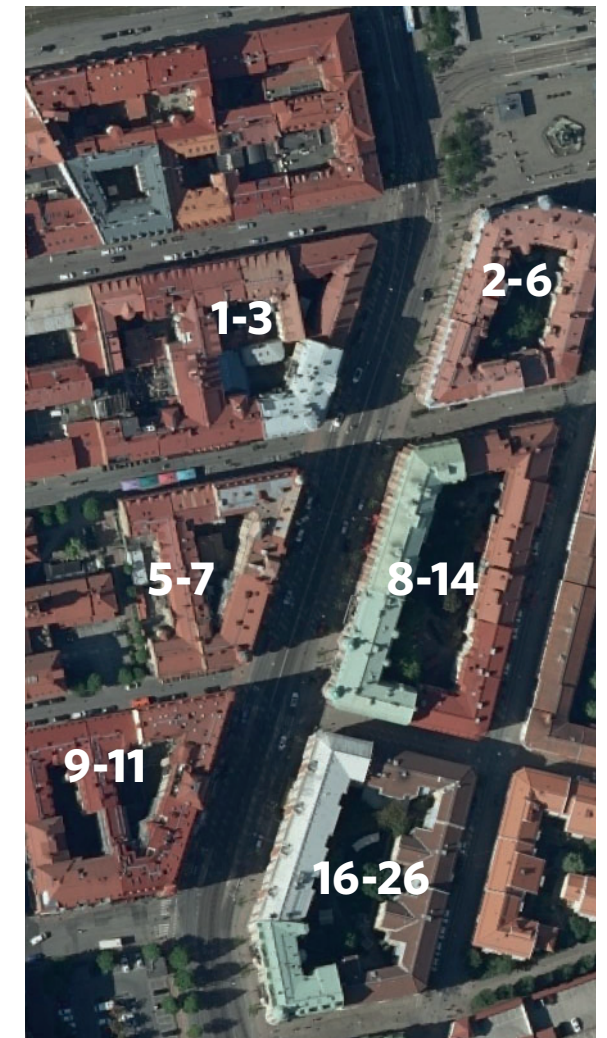
5-7

9-11

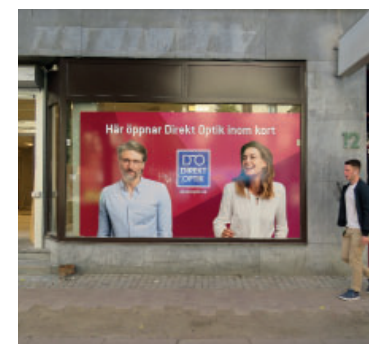
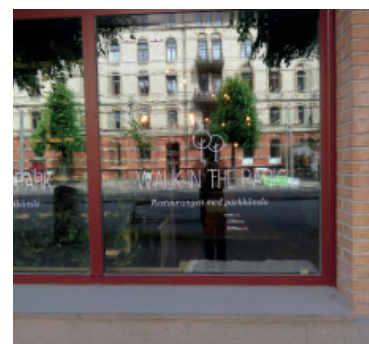
LINNÉGATAN

2-6

8-14

16-26

LINNÉGATAN

28-30

32

13

19-21

Snezana Ivancevic

Roselynn Tavshan

Remanns Högtidskläder - Roselynn Tavshan och Zoya Kassas

Hur länge har ni varit verksamma i området?

Roselynn: Remanns har funnits som företag sedan 1948. Min far tog över det från en man som hette Simon Remann för 41 år sedan. Verksamheten har legat i den lokal där restaurangen Bombay ligger idag (Andra Långgatan 2) och även där den kinesiska butiken Forida's ligger (Linnégatan 1). Så den har alltid legat i de här kvarteren. I just den här lokalen har den legat i 19 år.

Berätta om er verksamhet?

Zoya: Simon Remann var av judisk familj. Han föddes i Göteborg, men hans föräldrar var judar från Litauen. Han startade upp verksamheten 1948. Min man Michel Tavshan tog över för 41 år sedan. Michel hade tidigare en egen fabrik i Beirut i Libanon och jobbade som herrskräddare. När kriget kom flyttade han hit till Göteborg. Han jobbade på Volvo innan han startade en egen liten skräddarateljé på Prinsgatan. Där gjorde han ändringar åt till exempel Ted Bernhardt, Tropps och Twins. När vi tog över så behöll vi namnet Remanns. I min släkt är alla skräddare, men de andra har döpt sina butiker efter sina barn, exempelvis Johans högtidskläder eller Elias Son Högtidskläder och Skrädderi. Men vi har kvar Remanns namn. Det gör oss unika eftersom han var välkänd i Göteborg.

Roselynn: I dambutiken säljer vi brudklänningar, festklänningar och tärnklänningar av olika märken. Det är ingen uthyrning. I herrbutiken hyr vi fortfarande ut. Vi har en sömmerska som utför ändringar på klänningar som är gjorda här, och vi kan även ta emot andra klänningar när vi inte har högsäsong. Jag och min bror har nu tagit över verksamheten från våra föräldrar.

Vad är det som gör att ni är verksamma i den här stadsdelen?
Det är väldigt centralt. Människor lockas till Linnégatan eftersom det är en lite finare gata. Många känner till oss; när folk frågar vad man jobbar med och jag berättar om Remanns brukar de känna till oss, så vi är väletablerade här. Butiken har alltid legat i de här kvarteren.

Hur skulle du beskriva Järntorgsområdet?

Det är som en egen, lite finare, stadskärna. Det är en av anledningarna till att kunderna lockas till vår verksamhet, att de gillar stadsdelen.

Hur har ni sett att området har förändrats under den tid som ni har varit verksamma här? Vad tänker ni om det?

När det öppnas nya butiker här så går det inte så bra. Här i början på Linnégatan har mycket bytts ut. Det har kommit mycket salonger och annat som funkade. Linné är populärt med restauranger och caféer. Men klädbutiker, elektronik och inredningsbutiker har lagt ned, det byts ganska fort. Men Emmaus och Stajl har funnits länge i kvarteren. En förändring som har blivit bra är innergårdarna på Tredje Långgatan – de är väldigt fina och det är en hel del kulturarrangemang där.

Har du någon berättelse eller särskild händelse från de här åren som ni varit verksamma här, som du tycker säger mycket om karaktären på er plats/området?

Zoya: Den tidigare ägarens dotter bor i Israel, men hon kommer alltid in och hälsar på när hon är i Sverige. Hon är väldigt glad när hon kommer in och tacksam att vi har kvar namnet. Hennes fars arv lever vidare.

Roselynn: Det är kul att ha en verksamhet som har en så lång historia, många känner till oss och blir rekommenderade hit. Kundkontakten är kul, många kommer hit och ger beröm.

Sömmerskan Snezana Ivancevic kommer in i pentryt och inflika i vårt samtal att hon vill lägga till en sak: "Det här är den bästa arbetsgivaren i Göteborg. Jag har jobbat här i 2,5 år och jag känner mig som en del av familjen."

Nellie Agfjord

Björkåfrihet Nellie Agfjord

Hur länge har ni varit verksamma i området?
På Linnégatan 9 har butiken legat sedan 1992.

Berätta om er verksamhet?

Vi är en förening, som precis har bytt namn till Björkåfrihet – tidigare hette vi Emmaus Björkå och ingick i Emmaus-rörelsen. Föreningen i sig jobbar som den gjorde innan namnbytet, och vi har samma värdegrund som vi alltid haft. Vi är en ideell förening som bedriver second hand och bistånd. Vi har produktion i Göteborg och Malmö. Personer skänker saker till oss, gåvor som sedan sorteras och prismärks av personal. Vi säljer i butik och som grossist och på export. Vi har fem butiker totalt i Sverige: Två i Malmö, två i Göteborg och en i Borås. Lager och logistik med sortering och prismärkning ligger på Backaplan i Göteborg, där ligger också huvudkontoret. Detta görs även i Malmö. Allt som skänks hamnar där först.

I verksamheten på Linnégatan finns 12 anställda. Vi bedriver också handledarskap för praktikplatser på olika enheter, det ingår i butikssäljarrollen att vara handledare. Vi har tre praktikanter max samtidigt, det kan vara arbetsträning eller komma från andra företag som hjälper till med praktiksamordning. Att ha praktikanter är ett arbete som har med vår värdegrund att göra, vi vill hjälpa till!

Pengarna vi får in i verksamheten går till bistånd. Ofta ger vi bidrag till andra organisationer, exempelvis en välgörenhetsorganisation i Västsahara. Det är olika projekt både internationellt och i Sverige som vi skänker till.

I vårt skyltfönster har vi en chans att få berätta vad vi står för och tycker, samtidigt som vi kommunicerar och marknadsför oss. Det är sak som gör oss speciella, att vi skyltar med starka budskap. Det gör vi medvetet för att nå ut till de som går förbi och för att de ska få en tankeställare. Vi har en butikskommunikatör som jobbar med detta. Vi har fått väldigt starka reaktioner på skylten, både positiva och negativa. Det är en stor klyfta i stadsdelen mellan människor, det finns både vänster och höger och det gäller även människor som handlar hos oss. Budskapet i skylten kan väcka reaktioner hos våra kunder – de vill gärna berätta om de inte håller med. Vi vill att alla ska handla här, men det är viktigt att nå ut med våra värderingar. Citybutiken i Malmö jobbar på samma sätt.

Vad är det som gör att ni är verksamma i den här stadsdelen?
Det går väldigt bra i den här stadsdelen – den person som vill handla second hand och har våra värderingar bor här. Vi är där målgruppen är. Denna butik har vissa kategorier i försäljningen som vår butik på Backaplan inte har - här har vi mer design och märkesprylar. Vi säljer mer retrokläder. Vissa baskategorier är dock samma, men där säljer de även större möbler och prylar.

Hur skulle du beskriva Järntorgsområdet?
Väldigt färgstarkt. Det är alla typer av människor som både bor och samlas här. Sedan är det inte citymiljö som i Brunnsparken, jag tror att det är det kulturella som skiljer ut det från Avenyn. Det är det som drar för folk och som gör att de känner sig hemma här. Även om man bor utanför stan så kommer man gärna hit, det är en välkomnande atmosfär.

Sedan är Andra Långgatan en gata som skiljer sig så mycket från andra – det är billigt att gå ut och äta, medan Tredje Långgatan är en helt annan sak.

Hur har du sett att området har förändrats under den tid som du har varit verksam här? Vad tänker du om det?

Jag har jobbat här sedan 2014. Det som jag tänker har förändrats är att det känns lite som att man håller på att städa upp stadsdelen. Tredje Långgatan drar till sig andra grupper. Samtidigt så finns det andra kvar – vi märker inte skillnad på vilka som handlar här hos oss. Men det är många fler som handlar här idag, second hand har blivit populärt. Vi säljer mycket mer nu än vi gjorde för fem år sedan. Känns som att det är mer människor som rör sig i området i dag.

Har du någon berättelse eller särskild händelse från de här åren som ni varit verksamma här, som du tycker säger mycket om karaktären på er plats/området?

Way Out West är väldigt stort här hos oss. Festivalområdet ligger nära, så för oss så märks det så tydligt när det händer. Kundkretsen förändras inte men det blir en fest även här! Många är i butiken samtidigt, och det är människor från andra delar av landet, många stockholmare exempelvis, och många unga. Det blir verkligen festivalstämning här också. Under filmfestivalen märker man också skillnad, kanske inte i lika hög grad, men det märks att det kommer in ännu mer kulturmedvetna människor.

Maria Nordqvist

Hagabion i Viktoriahuset- Folkets bio i Göteborg, Maria Nordqvist

Hur länge har ni varit verksamma i området?

Verksamheten har funnits sedan 1973 då Folkets bio startade upp med målet att fristående regissörer skulle ha möjlighet att visa sin film. I Göteborg var det ganska improviserat från början. Det började med att de åkte runt med en projektor och visade film på ungdomsgårdar och skolor. Det innebar att de byggde en plattform för alternativ film som inte fick plats på den tidens biografer. Verksamheten flyttade till Viktoriahuset 1983.

Berätta om er verksamhet?

Idag visar vi film varenda dag året runt. Vi har ett kortkort sommaruppehåll, annars har vi verksamhet hela tiden. I princip drivs verksamheten av volontärer. Vi är ett fåtal anställda som jobbar med administration, teknik och programsättning. Annars är det ett 100-tal volontärer som sitter i kassan och visar film. Vi tar vara på allt intresse och kompetens som finns. Medlemmarna drar igång egna serier, till exempel finns det franska, spanska och tyska filmserier som är återkommande varje år. Exilfilmfestivalen är också återkommande, och vi har haft både polska och portugisiska festivaler. Dessa är dock samarbeten med utomstående organisationer och inte medlemsdrivna. Det finns mycket engagemang hos medlemmarna. Medlemskapet är aktivt, man går med och betalar en medlemsavgift och så lovar man att man bidrar. Det kan innebära ett kassapass två kvällar i månaden, eller att man är med i någon grupp som planerar film. Vissa är samtalsledare. Medlemmarna som jobbar här drar också in sina vänner, de blir en sorts ambassadörer.

Vi är en komplementbiograf, vilket innebär att vi visar filmer som inte visas någon annanstans. Vi är medlemmar av Folkets bio, och visar majoriteten av deras filmer, men vi kompletterar med annat också. Huvuddelen av filmerna är inte på engelska, och vi visar inga amerikanska storfilmer. Vi genomför även samtal, vilket innebär att regissörer eller skådespelare kommer på besök. Det kan vara svenska regissörer, men även från andra länder. Jag koordinerar evenemangen, och programsättaren gör schemat och bokar film. Vi har även en arbetsgrupp som tittar på film, tar in förslag och åker på filmfestivaler. Det är möjligt för publiken att föreslå också. Vi satsar även på barnfilm. Vi har bio för förskolebarn, vi kallar det för småfolkets bio, det är för 2-6 -åringar. Vi skickar ut inbjudningar till förskolor, men även till privatpersoner. Ofta kommer barn som aldrig varit på bio förut. Vi förklarar hur det går till på en bio, visar att det blir mörkt, frågar om de vet hur man startar filmen – de spanar bakåt och maskinisten vinkar. De introduceras till att gå på bio helt enkelt. Vi fick pris i år från Biografcentralen som utser årets barnbio! Vi hoppas att vi ska kunna fortsätta utveckla konceptet ännu mer. Exempelvis ska vi till hösten ha barnbiokonferens med branschfolk från hela Sverige.

Vi är vad jag vet ett av få ställen där man kan träna för att bli maskinist. Går man med och blir medlem så behöver man inte ha någon kunskap sedan innan, utan man går bredvid genom året och får även kurser i teori. När man känner sig redo får man ett eget pass. Sedan kan man gå vidare och jobba på andra platser. Många maskinister i Göteborg har gått igenom Hagabions verksamhet vid något tillfälle.

Det är en restaurang här uppe och på bottenplan. Restaurangen hyr av oss i föreningen Folkets bio i Göteborg.

Vad är det som gör att ni är verksamma i den här stadsdelen?

Det började i den här stadsdelen, och när skolverksamheten slutade i Viktoriahuset fick vi ett permanent bra hem här ihop med en mängd andra föreningar. Det vore konstigt att flytta någon annanstans nu! Vi är också lite av en kvartersbiograf, en stor del av våra besökare bor i området som sträcker sig härifrån och bort till Majorna. Stammisar från kvarteren droppar in och ser vad som är på ikväll.

Hur skulle du beskriva Järntorgsområdet?

Det känns som en småstad! Det är kreativt, det händer mycket, det finns de etablerade ställena men det poppar också upp nya ställen. Det har blivit trendigt, och det har även blivit dyrare, så det är inte enbart bra. Men det är ett populärt ställe att vara på just nu, med många uteställen. Haga var väldigt nedgången när jag var liten, men nu är det en plats för barnfamiljer. Det bor också mycket folk i området, det är inte bara caféer och restauranger, utan det finns skolor, förskolor och lokala besökare. Det är personligt. I början av 2000-talet renoverade vi och byggde nytt. Det var nästan rivningshotat här. De gjorde en jätterenovering av grunden.

Har du någon berättelse eller särskild händelse från de här åren som ni varit verksamma här, som du tycker säger mycket om karaktären på er plats/området?

Jag började som maskinist och nu är jag tillbaka. Det är samma med vår nuvarande tekniskt ansvarige, som utbildade sig här för länge sedan och nu är tillbaka. Det är också häftigt att det funkar att medlemmarna driver verksamheten. Vi var på en konferens utomlands där de ställde frågan "Hur vet ni att folk kommer när de inte får betalt?" Men det funkar och det är häftigt att det gör det. Vi skulle inte fixa det om det inte vore för medlemmarna!

Hagabion i Viktoriahuset- Folkets bio i Göteborg, Davey Hammarsten

Jag har varit medlem i Folkets bio sedan 1985. Verksamheten var helt ideell när jag blev medlem. Café, filmkörning och biljettförsäljning, allt var ideellt. Det fanns en skyldighet för alla medlemmar att ingå i en visningsgrupp, och även de som var anställda för att jobba med administration och liknande fick jobba ideellt och vara med i visningsgrupperna. Grupperna hade ansvar för att tillsammans göra alla delar i visningarna, som att breda smörgåsar eller vara maskinist. Jag gick i pension nu i våras. Under 90-talet var jag som mest aktiv som anställd. Jag var ansvarig för tekniken. Jag var med och byggde och designade alla tre biosalongerna. 1983 startade verksamheten här i huset. Då hade den flyttat från Haga där den tidigare låg på Skolgatan 26. Till en början fanns det två salonger här. Jag var även med och satte igång Aftonstjärnan 1994, och har varit med och byggt om i Angered där det också finns en Folkets bio.

Vad var det som gjorde att ni valde den här stadsdelen att vara verksamma på?

Man blev erbjuden lokalen. Man hade en önskan om att bevara Viktoriahuset från kommunens sida. Så hela huset blev förvandlat till ett kulturhus, med bio, ateljéer och lokaler till föreningar.

Huset är fortfarande ett levande kulturhus. Hela bion är uthyrd till Filmfestivalen varje år. Och det har varit ett antal festivaler genom åren – småfestivaler som återkommer. Bildverkstan finns högst upp i huset – men ateljéerna för konstnärer finns nog inte kvar. Den utåtriktade verksamheten i huset förutom Hagabion är Exilfilmfestivalen och Frivilligcentralen Oscar. Föreningslokalen hyrs ut till en massa aktiviteter, föreläsningar, sammanträden, tangodans och kör. Föreningen för Tibetansk buddhism har aktiviteter för alla, de har funnits här ganska länge.

Har du någon berättelse eller särskild händelse från de här åren som ni varit verksamma här, som du tycker säger mycket om karaktären på er plats/området?

Karaktären och atmosfären har ändrat sig mycket sedan jag kom – då var det kaffe och bulle vid borden och runda rislampor i taket. På den tiden var det ett vänsterställe, ett hak med tidningar på väggarna, ett antal filmtidskrifter från olika länder. Vi drev en filmstudio som hette Lördagsstudio – den var livaktig och berömdes för sitt innehåll av Sven E. Olsson som var en legendarisk filmrecensent på tidningen Arbetet. Lördagsstudio visade klassiker,

konstfilmer, dokumentärer och smala filmer. Det var en typisk Cinemateksverksamhet med konstnärligt innehåll. Varje termin innehöll olika serier av filmer. Den var utöver den vanliga repertoaren som var Folkets bio egna filmer. Annars hade vi nog inte överlevt, även om Folkets bio hade stora hits i början av 80-talet, bland annat stora dokumentärer. Filmen Smärtgränsen var den mest besökta och Jan Troells film Sagolandet. Stefans Jarls filmer har gått mangrant.

Karaktären i lokalerna ändrade sig när vi började hyra ut caféet och det blev en caféidkare som tog över. Det är en markant skillnad, caféet är enormt populärt och det har dragit hit mycket nytt folk. Utbudet har på senare år berikats av serier av utländska filmer, bland annat franska, tyska och spanska studion. Digitaliseringen har förenklat filmvisningen. Det var en stor apparat innan med tunga filmer som vägde 20 kg styck.

Hur skulle du beskriva Järntorgsområdet?

Hur har det förändrats?

Det som är positivt nu är att det finns så mycket restauranger och caféer. Nackdelen i förändringen är att det har varit på bekostnad av närbutiker, som skomakare och klädbutiker. Klockbutik, skomakare och Elektrotekniska byrån finns i och för sig kvar, men det fanns en rad andra sådana butiker tidigare. Karls kaffe var ett rosteri som fanns till 80-talet men är borta nu, det fanns även något som hette Glasmagasinet som låg på Fjärde Långgatan, och en mekanisk verkstad på Fjärde Långgatan 9. Antikaffärerna var många på Andra Långgatan, idag har många slagit igen eller flyttat längre ut. Det finns antikbutiker kvar i Haga dock. Porrbutiker har försvunnit, vilket är bra! Den stora omvandlingen är Haga. Långgatorna har successivt förändrats över tid, det har inte varit så mycket nybyggen, men ser man tillbaka så har gatorna förändrats, speciellt Andra Långgatan. Utbudet är ändå fortfarande rikare än innerstan, men tyvärr börjar det dra åt det hållet.

Jag minns när Järntorget fortfarande var ett klassiskt centraleuropeiskt torg med trafik som gick runt runt och träd här och där – jag minns hur jag sneddade genom trafiken till Hoveskous konstskola där jag studerade, den låg på Järntorget i huset med tinnar och torn på den tiden. De gamla husen i Haga fanns kvar då, detta var i slutet av 70-talet och början av 80-talet. Det var husockupationer och demonstrationer mot kärnkraft vilket hela skolan var engagerad i. Vi hade en utställning där behållningen gick till motståndet mot kärnkraften.

Davey Hammarsten vid skissen till en muralmålning från motståndet mot utbyggnaden av kärnkraften.

Huset som Hagabion tidigare låg i innan det revs.

PLANTAGEGATAN

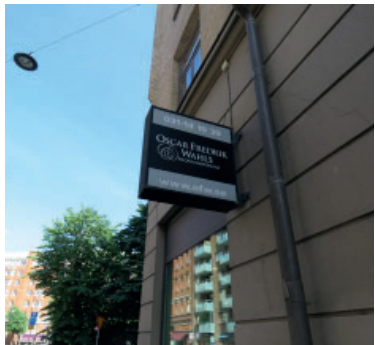
17-5

3-1

4-10

PRINGSGATAN

13-3

12-4

2

NORDHEMSGATAN

13-15

17-19

14-20

22-26

28

29-35

VÄRMLANDSGATAN

14-24

13-21

MASTHUGGSTORGET

KÄLLOR

Bodies, Bricks and Black Boxes,
Joakim Forsemalm, (2007).

Göteborgs gatunamn, Greta Baum , (2001).

Kommersen 2.0: Kulturanalytiskt planeringsunderlag
Norra Masthugget, Gillberg, D., & Hansson, N. Göteborgs
universitet och Göteborgs stadsmuseum, (2014).

Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse del 1,
red. Gudrun Lönnroth, (1999).

Kulturkvarter Masthuggskajen, Sture Carlsson och
David Karlsson, (2016).

Lokalt utvecklingsprogram 2018-2019,
Stadsdelsförvaltningen Majorna-Linné,
Ida Carlsson m.fl. (2018).

Långgatorna i Masthugget - karaktärisering och analys av
stadsmiljö, Göteborgs stadsbyggnadskontor,
Åsa Hultgren m. fl., (2012).

Statyer berättar, Bengt A. Öhnander, (2004).

Urban Cultures: Fallet Kommersen. Om urbana
berättelser & hållbar förtätning, Gillberg, D., Brembeck,
H., Berglund, Y., Forsemalm, J. & Hansson, J.
Mistra Urban Futures, (2013).

